

FOCUS

Algemeen Pensioenfonds KLM

TIJD VOOR PENSIOEN
WAT ZIJN UW KEUZEMOGELIJKHEDEN?

TUSSENSTAP
OP WEG NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGE
PENSIOENREGELING

VERANTWOORD BELEGGEN
DE GEWOONSTE ZAAK VAN DE WERELD

DEZE KEER IN FOCUS...

04 BIJNA MET PENSIOEN

FRANS VAN DER VOORT VAN DER KLEIJ HEEFT ZIJN PENSIOENDATUM AL IN HET VIZIER

08 TUSSENSTAP

OP WEG NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGE PENSIOENREGELING

10 VERANTWOORD BELEGGEN

DE GEWOONSTE ZAAK VAN DE WERELD

13 FINANCIËLE POSITIE VAN HET FONDS

HOE STAAT HET FONDS ERVOOR?

14 UPO-STANDS IN HANGAAR 11 & 14

HOE IS HET MET MIJN PENSIOEN?

16 NIEUWE VERKIEZINGEN VAN HET PENSIOENFONDSBESTUUR

17 OP DE AGENDA VAN HET BESTUUR BESTUURLIJKE AANDACHTSPUNTEN

18 DURF TE VRAGEN

OVER AOW-GATEN, SCHEIDINGEN
EN DE NETTO PENSIOENUITKERING

Pensioenblad voor grondpersoneel van KLM, KHS en KLS.

KLMGRONDFONDS.NL

Bestuur Algemeen Pensioenfonds KLM

Leden: Jan van den Brink, Hans de Bruijn, Henny Essenberg, Paul Jansen, Arend de Jong (vicevoorzitter), Rob Kies, Eltjo Kok (voorzitter), Gerard Lagendaal (vicevoorzitter), Gerda van der Landen, Martijn Raaijmakers, Hans de Roos, Peter Schelvis, Maarten Stienen.

DOET U MEE MET ONZE KLANKBORDGROEP?

Wilt u uw mening geven over de communicatie over uw pensioen? Meld u dan nu aan voor de nieuwe online klankbordgroep van het pensioenfonds. Enkele keren per jaar vraagt het fonds uw mening via een online platform. U logt in op een moment dat u daar tijd voor hebt en helpt het pensioenfonds haar dienstverlening te verbeteren. U kunt zich aanmelden door een e-mail te sturen naar Communicatie@blueskygroup.nl. ●

VOLG HET PENSIOENFONDS OOK OP SOCIALE MEDIA

Maakt u gebruik van Facebook en Twitter? Dan kunt u sinds dit voorjaar ook uw pensioenfonds volgen via deze media. Het bestuur van het pensioenfonds vindt het belangrijk om ook op deze sociale platformen aanwezig te zijn. Steeds meer mensen – ook veel ouderen – maken er gebruik van. Facebook en Twitter zijn een laagdrempelige manier om met elkaar in contact te komen. Op dit moment heeft de Facebook-pagina ruim 500 likes. Het beste worden de berichten over de dekkingsgraad bekeken.

Gebruikt u Facebook en Twitter niet? U kunt zich natuurlijk ook abonneren op de gratis e-nieuwsbrief NWSflits. Zo bent u altijd op de hoogte van het laatste nieuws rond uw pensioen en uw pensioenfonds. Op klmgrondfonds.nl kunt u zich aanmelden voor de NWSflits. Al 6.716 collega's gingen u voor! ●

Toine van der Stee

directeur Algemeen Pensioenfonds KLM

Vroeg beginnen

Zo'n 55 procent van de mensen in Nederland heeft het gevoel niet goed voorbereid te zijn op hun pensioen. Dat komt naar voren uit een recent onderzoek van levensverzekeraar AEGON. Slechts 16 procent van de mensen heeft het idee dat het goed geregeld is. De rest denkt dat zeker niet. Menigeen weet dat hij of zij wat meer aandacht aan de opbouw van zijn pensioen zou moeten besteden, maar doet dat niet. Dat zijn serieuze cijfers. Zeker als je ze combineert met onderzoeksresultaten van Netspar, een Nederlands pensioen-onderzoeksnetwerk. Die zeggen dat in de toekomst ongeveer de helft van de bevolking teleurgesteld zal zijn over het opgebouwde pensioen. Het zal niet genoeg zijn om hun leven ongestoord voort te zetten.

Of u bij deze mensen hoort weet ik niet. Maar ik weet wel dat medewerkers van KLM van een deel van deze zorgen zijn verlost. Werkt u bij KLM dan doet u automatisch mee met het opbouwen van pensioen. U wordt vanzelf deelnemer in het pensioenfonds. De pensioenpremie wordt automatisch betaald. Een groot deel door KLM en een deel betaalt u zelf. U merkt er weinig van, maar jaar na jaar bouwt u aan een goed pensioen. En vervolgens hangt het eigenlijk nog maar van één ding af. Hoeveel en hoe lang werkt u?

Er wordt veel gediscussieerd over ons pensioenstelsel. De ene na de andere deskundige komt met voorstellen. U zou uw pensioen voor van alles en nog wat moeten kunnen gebruiken. Voor gezondheidszorg, voor aflossing van uw hypotheek, voor onbetaald verlof en ga zo maar door. Ik zie daar niets in. Pensioensparen is voor pensioen. En de hoogte van het te bereiken pensioen wordt bepaald door hoeveel u werkt, uw parttime percentage, en door hoeveel jaar u werkt. Dat is de belangrijkste vraag om over na te denken.

Tweehonderd jaar geleden was het nog zo dat je pas met pensioen kon gaan als je genoeg verdiend had om je dat te kunnen permitteren. Voor de meeste mensen was pensioen niet weggelegd. Ze werkten tot ze overleden. Pas aan het eind van de 19e eeuw voerde de oude heer Bismarck in Duitsland een staatspensioen in. De meeste mensen werden niet oud genoeg om er voor in aanmerking te komen, maar als je het haalde kreeg je van de staat een bescheiden uitkering.

In onze tijd kunt u zelf bepalen wat u denkt nodig te hebben. En u kunt het zelf beïnvloeden. Voor elk uur dat u werkt bouwt u een deel pensioen op. Daardoor kan het opgebouwde pensioen in verhouding staan tot wat u tijdens uw werkzame leven verdiende. Vroeg beginnen met de opbouw van een pensioen is belangrijk. Hoe eerder u begint, hoe langer de periode dat uw gespaarde geld kan renderen. Maar de echte keuze komt tegen het eind van uw loopbaan. Een paar jaar langer of juist korter werken is van doorslaggevende betekenis voor de hoogte van uw pensioen. U kunt kiezen, dus doe dat. ●

NETTO PENSIOENREGELING

Voor deelnemers met een pensioengevend loon van meer dan € 100.000,- (niveau 2015) is een vrijwillige netto pensioenregeling ontwikkeld. Door wetswijzigingen die begin 2015 zijn doorgevoerd is het namelijk niet meer mogelijk om boven dit bedrag pensioen op te bouwen. De netto pensioenregeling is een aanvulling op de basispensioenregeling voor het inkomen boven € 100.000,-. Net als in de basispensioenregeling zijn ook in de netto pensioenregeling voorzieningen getroffen voor het nabestaanden- en wezenpensioen. Het reglement voor de netto pensioenregeling is vastgesteld. Als gevolg daarvan is de aanvullende netto overlijdensrisicodekking per 31 oktober 2015 komen te vervallen. U kunt alle reglementen nalezen op klmgrondfonds.nl. ●

• BIJNA MET PENSIOEN

NA EEN CARRIÈRE VOL MEDEZEGGENSCHAP IS HET TIJD VOOR PENSIOEN

Nadert uw pensioen? Dan wordt het tijd om na te denken over uw keuzemogelijkheden. Frans van der Voort van der Kleij, Teamleider Speciale diensten SPLPX, heeft zijn pensioendatum al in het vizier.

'Ik kijk er niet naar uit om met pensioen te gaan hoor, ik ben een workaholic... Maar ik probeer wel een modus te vinden om straks om te gaan met de vrije tijd. En de verplichting om elke dag zo vroeg naast mijn bed te staan, ga ik echt niet missen.'

Frans van der Voort van der Kleij (63) heeft recent zijn pensioendatum geprikt. In oktober 2016 gaat hij welverdiend met pensioen na een lange KLM-carrière. Na functies in de bagagekelder, aankomsthal, ticket-

'Ik probeer een modus te vinden om straks om te gaan met de vrije tijd'

office en teamleider Passenger Services werd hij secretaris van het secretariaat van Hub & Transfer en daarna manager bij Passenger Services. En nu is Frans Teamleider Speciale diensten SPLPX, dat de business class lounges beheert. Hij heeft zich gedurende zijn hele carrière bezig gehouden met medezeggenschap. 'Tot 2013 zat ik in de Deelnemersraad van het Algemeen Pensioenfonds KLM en recent ben ik gestopt met mijn rol in de divisieraad. Ik houd ervan om mee te denken met collega's die ergens tegenaan lopen. Dat ga ik straks zeker missen.'

Pensioen in zicht

Officieel gaat Frans in 2017 pas met pensioen. Maar door van tevoren nog een serie resterende vakantie-dagen in te zetten, kon hij zijn pensioendatum vervroegen. Zijn partner krijgt straks een eigen pensioen en AOW, waardoor Frans geen aanvullende keuzes hoefde te maken voor het nabestaandenpensioen. 'Ik heb de pensioenplanner van het fonds bekeken en zag dat ik een prima pensioen heb, zeker als daar straks nog AOW bij komt. De pensioenplanner is heel compleet qua functionaliteit. Je kunt allerlei aspecten aanpassen en dan zie je precies wat veranderingen je kosten of opleveren. Op basis van de uitkomsten heb ik mijn pensioendatum gekozen. Dat is echt een tip voor collega's die bijna met pensioen kunnen gaan: bezoek de pensioenplanner eens! Pensioenmaterie is bij veel mensen onbekend. Onbekend maakt onbemind en dat is jammer. De planner is een duidelijk medium, dat je eigen pensioen heel toegankelijk maakt. Dus pak die kans, het maakt je beslissingen rondom je pensioen echt veel makkelijker...'

Ook bijna met pensioen?

De Pensioenplanner is een mooi startpunt om te ontdekken hoe uw pensioen ervoor staat en welk bedrag u ontvangt op een bepaalde pensioendatum. Komt u er niet uit of hebt u vragen? U kunt altijd contact opnemen met de afdeling Pensioenservice via 020 426 62 10 of pensioenservice@klmgrondfonds.nl.

Bijna met pensioen

'Je kunt in de pensioenplanner allerlei aspecten aanpassen. Dan zie je precies wat veranderingen je kosten of opleveren.'

WELKE KEUZES MAAKT U VOOR UW PENSIOEN?

Voordat u met pensioen gaat, kunt u keuzes maken voor uw pensioen. Welke keuze voor u de beste is, hangt af van uw persoonlijke situatie. Denk er dus alvast goed over na. Zo kunt u bijvoorbeeld...

- ...uw eigen pensioendatum kiezen. De standaard pensioenleeftijd is 67 jaar, of eerder als uw AOW-leeftijd vóór 67 jaar ligt. Als u dat wenst, kunt u al vanaf uw 55ste met pensioen. Het voordeel is dat u dan al eerder van uw pensioen kunt gaan genieten. Het nadeel: doordat uw pensioen eerder tot uitkering komt, wordt uw maandelijkse pensioenuitkering fors lager.
  - ...gebruik maken van deeltijdpensioen, zolang u de AOW-leeftijd nog niet bereikt hebt. U gaat dan voor een deel met pensioen en voor een ander deel blijft u in dienst bij KLM. Maar ook hierbij geldt: als u al eerder (een deel van) uw pensioen laat ingaan, wordt het levenslang ouderdomspensioen lager.
  - ...kiezen voor een hoger pensioen in het begin, gevolgd door een iets lager pensioen.
- Dit wordt ook wel een hoog/laag-constructie genoemd. Dit kan van pas komen als u denkt bij aanvang van uw pensioen iets meer nodig te hebben dan in de jaren daarna.
- ...bepalen hoeveel ouderdomspensioen u omzet in nabestaandenpensioen, of andersom. Hierbij speelt uw thuissituatie de hoofdrol: als u geen partner hebt, wordt uw nabestaandenpensioen op de pensioendatum automatisch omgezet in extra ouderdomspensioen. Hebt u wel een partner, bekijk dan zijn of haar financiën voor de toekomst. Heeft hij of zij extra inkomen nodig als u overlijdt? Of heeft uw partner een afdoende eigen oudedagsvoorziening? Met de antwoorden kunt u bepalen wat voor u de beste keuze is. Uw partner moet toestemming geven voor de uitruil.

PENSIOEN IN ZICHT-DAGEN NOVEMBER

In november vinden er weer twee Pensioen In Zicht-dagen plaats. Tijdens deze dagen krijgen aanstaande gepensioneerden een gevarieerd programma voorgeschoteld met alle informatie rondom pensionering. Eerder of later met pensioen, deeltijdpensioen, nabestaandenpensioen, maar ook AOW, verhuizen naar het buitenland en echtscheiding zijn onderwerpen die aan bod komen tijdens deze dagen. Naast deze serieuze onderwerpen is de Pensioen In Zicht-dag ook altijd een mooie gelegenheid om collega's te ontmoeten en ervaringen en ideeën uit te wisselen. Sinds vorig jaar is aan de Pensioen In Zicht-dag ook een spreekuur gekoppeld voor individuele vragen. De Pensioen In Zicht-dagen worden twee maal per jaar georganiseerd.

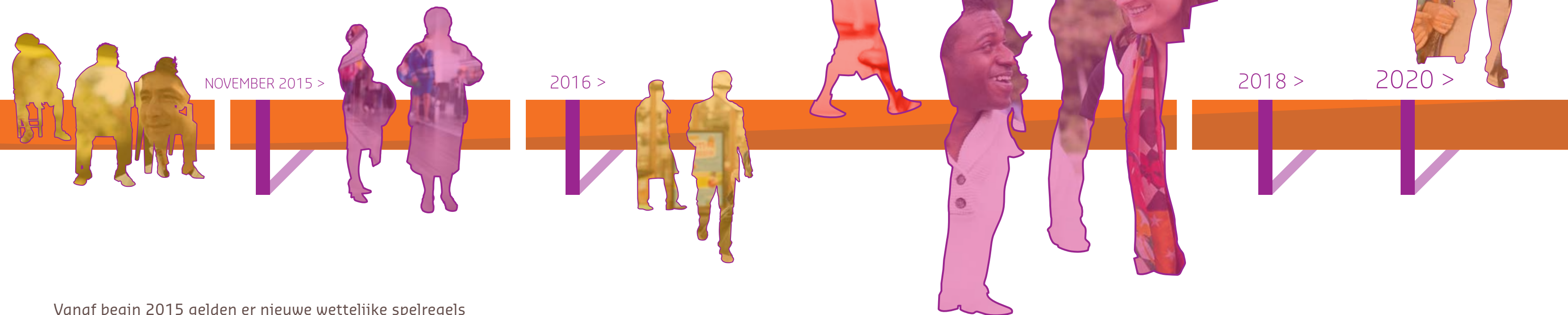

Bijna met pensioen

Meer informatie over Bijna met Pensioen gaan vindt u op klmgrondfonds.nl. Daar kunt u ook de uitgebreide brochure downloaden.

TUSSENSTAP OP WEG NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGE PENSIOENREGELING

Vanaf begin 2015 gelden er nieuwe wettelijke spelregels voor de financiering van pensioenfondsen, het zogenoemde nieuwe Financiële Toetsingskader (nFTK). In de vorige Focussen hebben we daar ook aandacht aan besteed. Het nFTK moet zorgen voor heldere pensioencontracten, waarin duidelijk en transparant staat hoe de risico's van een pensioenregeling zijn verdeeld over de verschillende belanghebbenden. **Met belanghebbenden worden de deelnemers, de gepensioneerden en de werkgever bedoeld. De vragen 'wie krijgt wat als er een meevaller is?' en 'wie betaalt wat als er een tegenvaller is?' moeten in de nieuwe pensioenregeling dus duidelijk beantwoord worden.**

Hoewel het nFTK geldt vanaf 1 januari, hebben pensioenfondsen voor bepaalde ingrijpende aanpassingen langer de tijd gekregen voor de invoering. Hoe de wijzigingen worden vormgegeven, wordt bepaald in het arbeidsvoorwaardelijk overleg tussen KLM en de vakbonden. Het pensioenfondsbestuur volgt dit overleg nauwgezet. In dit artikel geven wij u een update van de laatste ontwikkelingen.

Haalbaarheidstoets

Door nieuwe wet- en regelgeving moeten pensioenfondsen jaarlijks toetsen of het verwachte koopkrachtbehoud van de pensioenen en de daarbij behorende risico's in lijn zijn met de ambities van het pensioenfonds. Met andere woorden: hoe staat het pensioenfonds ervoor en behalen we met het huidige beleid nog steeds het gewenste pensioenresultaat over een periode van zestig jaar? Daarbij houdt het pensioenfonds rekening met

een evenwichtige afweging van de belangen van verschillende generaties. Het resultaat van de toets kan ertoe leiden dat het pensioenfonds samen met KLM en de bonden in overleg gaat over een aanpassing van het beleid of de ambitie.

In september heeft het pensioenfonds de wettelijk voorgeschreven aanvangshaalbaarheidstoets (0-meting) uitgevoerd. Onze ambitie is een waardevast pensioen, oftewel een pensioen dat mee omhoog gaat met het algemene prijspeil door indexatie (koopkrachtbehoud). Het fonds voert de haalbaarheidstoets jaarlijks uit en communiceert daar dan ook over met de (gewezen) deelnemers. De Nederlandsche Bank (DNB) stelt de kaders en richtlijnen voor de toets vast. Ook wordt de toets jaarlijks bij DNB ingediend.

Indexatie komende jaren

De uitkomsten van de toets zijn model-

uitkomsten over een heel lange periode. De toekomst is uiteraard onzeker. Daarom worden er ook 'slecht weer'- en 'goed weer'- scenario's bekeken, met slechtere en betere uitkomsten. Hoewel de toets op lange termijn een redelijk positief beeld geeft, verwachten we de komende jaren de pensioenen niet (volledig) te kunnen indexeren.

'Onze ambitie is een waardevast pensioen, oftewel een pensioen dat mee omhoog gaat met het algemene prijspeil door indexatie'

Op basis van de huidige beleidsdekkingsgraad is indexatie per einde van dit jaar nagenoeg uitgesloten. Dit besluit wordt namelijk genomen aan de hand van de beleidsdekkingsgraad van eind november. Voor actieve deelnemers is bovendien de algemene KLM loonronde bepalend. Gezien er tot en met 1 januari 2016

geen loonronde is zullen de pensioenaanspraken ook niet worden geïndexeerd, ongeacht de hoogte van de dekkingsgraad. Als u nadenkt over uw toekomstige financiële situatie is het belangrijk om u te realiseren dat de hoogte van het pensioen dat u gaat ontvangen – zoals altijd al – nooit 100% zeker is.

Beleggingsbeleid

Het fonds is recent begonnen aan de herijking van het beleggingsbeleid, waarbij onder andere bekeken wordt of het huidige risicoprofiel moet worden aangepast. Het pensioenfonds mag door het nFTK, ondanks de situatie van reservetkort, eenmalig het risicoprofiel ten aanzien van het

beleggingsbeleid verhogen. Daarnaast is het fonds op dit moment met een externe adviseur haar investment beliefs aan het formuleren. Dit proces gaat in de komende periode leiden tot een eigen set investment beliefs. De investment beliefs vormen de basis voor het (strategisch) beleggingsbeleid (zie ook het artikel 'Op de agenda van het bestuur' op pagina 17). Naar verwachting wordt het beleggingsbeleid begin 2016 aangepast.

Toekomstbestendige pensioenregeling

Met deze maatregelen is er nog geen compleet nieuw pensioencontract. De genoemde wijzigingen kunnen worden gezien als een tussenstap op weg naar een toekomstbestendige regeling. Het arbeidsvoorwaardelijk overleg gaat daarover nog verder over in gesprek. Via de website, Focus en de NWSflits houden we u op de hoogte. ●

MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD BELEGGEN DE GEWOONSTE ZAAK VAN DE WERELD

environment

social

governance

Nicole van Schie - van Binsbergen
Senior Fund Manager
Equities bij Blue Sky Group

Kees Verbaas
Hoofd Fund Management
bij Blue Sky Group

Het Algemeen Pensioenfonds KLM heeft zich hard gemaakt voor verantwoord beleggen als belangrijk onderdeel van het beleggingsbeleid. Nicole van Schie-van Binsbergen, Senior Fund Manager Equities bij Blue Sky Group, en Kees Verbaas, hoofd Fund Management bij Blue Sky Group, vertellen wat dit voor de deelnemer betekent. Zij zitten in de zogeheten ESG-werkgroep, die zich buigt over maatschappelijk verantwoord beleggen. De E staat voor 'environment' (milieu), de S staat voor 'social' (de maatschappij) en de G staat voor 'governance' (goed ondernemingsbestuur).

Over de werkgroep

In deze ESG-werkgroep zitten ook bestuursleden van het Algemeen Pensioenfonds KLM en het Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel. Vanuit deze werkgroep is het ESG-beleid uitgewerkt en zijn al verschillende stappen ondernomen om dit te implementeren. Het fonds heeft bijvoorbeeld in 2014 de United Nations-supported Principles for Responsible Investment (UNPRI) ondertekend (zie ook 2 in het kader op de volgende pagina). In 2015 is er een eigen stembeleid geformuleerd op basis van deze UNPRI-principes (zie ook 4 in het kader op pagina 12). Elk kwartaal vindt u hier een rapportage van op klmgrondfonds.nl/verantwoord-beleggen.

Vastleggen van verantwoord beleggen, een logische stap

'Het pensioenfonds heeft al jaren affiniteit met duurzaamheid', vertelt Nicole. 'De uitdaging is om hieraan de juiste invulling te geven. We hebben nu gekozen voor een aanpak die goed samengaat met de doelstelling van het pensioenfonds: een goed en

betaalbaar pensioen te verzorgen voor zijn deelnemers. Dit betekent dat we naast de financiële aspecten bij investeringen ook rekening houden met maatschappelijke, governance en milieuaspecten. Zo laten we zien dat zakelijke en maatschappelijke belangen goed samen kunnen gaan.'

Investeren in een goede toekomst

Kees: 'Er is gekozen om het ESG-beleid te integreren in het beleggingsbeleid'. Nicole: 'Een belangrijk uitgangspunt bij deze integrale benadering is dat het niet tot rendementsverlies leidt. Dit komt duidelijk terug in de economische benadering, één van de vijf beleidsprincipes (zie kader). Dat betekent dat de ESG-factoren meewegen in de risicoanalyse. Het bestuur maakt altijd een afweging tussen rendement en risico, om op de lange termijn een zo groot mogelijke waarde te creëren. Dit gaat nu hand in hand met de maatschappelijke verantwoordelijkheid van het fonds. Het investeert in een goede toekomst van huidige en komende generaties.'

Vijf beleidsprincipes van verantwoord beleggen
 Het pensioenfondsbestuur heeft vijf beleidsprincipes voor maatschappelijk verantwoord beleggen geformuleerd:

1. Economische benadering

Het fonds stelt het behoud van een solide dekkingsgraad voorop. We wegen maatschappelijke factoren mee die invloed kunnen hebben op de beleggingen, zoals ecologische, sociale en governance (ESG). Deze vormen nu een integraal onderdeel van de risicoanalyse van de investeringen. Hiermee willen we negatieve financiële gevolgen voorkomen door veronachtzaming van deze maatschappelijke aspecten.

2. Heldere fatsoensnormen

De principes van de Global Compact van de Verenigde Naties vormen onze leidraad. Dit zijn grondbeginselen die zich richten op vier hoofdthema's: mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieu en anti-corruptie. Uit deze grondbeginselen vloeien de UNPRI voort (United Nations-supported Principles for Responsible Investment). De UNPRI is een richtlijn voor institutionele beleggers om maatschappelijk verantwoord beleggen op te nemen in hun besluitvorming. De UNPRI is ook de hoeksteen van het beleid van het pensioenfonds, dat de principes in 2014 heeft ondertekend.

3. Flexibiliteit in beleggingskeuzes

Het fonds behoudt graag zoveel mogelijk vrijheid in het beleggingsbeleid en staat geen strenge uitsluitingen voor, behalve waar de wet dat voorschrijft.

4. Actieve opstelling

Door te beleggen financiert het fonds (in)direct ondernemingen en overheden. Het fonds kan met een actieve houding besturen van ondernemingen beïnvloeden. Dat kan bijvoorbeeld doordat het pensioenfonds zijn stemrecht uitoefent op aandeelhoudersvergaderingen. Ook het op de juiste manier aansturen van de externe vermogensbeheerders is een effectief instrument om duurzaamheid en winstgevendheid te combineren. Meer informatie over het stembeleid van het fonds is te vinden op onze website.

5. Praktische insteek

Het fonds wil het beleid zo praktisch mogelijk maken. Bekijk in het ESG beleidsdocument de toelichting op deze concrete acties. ●

En wat merkt de deelnemer ervan?

Nicole: 'Het betekent bijvoorbeeld dat je zeker weet dat je geld niet gaat naar ondernemingen die clustermunitie produceren, maar ook dat het pensioenfonds streeft naar bijvoorbeeld investeringen in vastgoed met energielabel A, B of C. En dat het pensioenfonds invloed heeft op het duurzame beleid van de bedrijven waarin het pensioenfonds investeert, doordat het fonds zijn stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen gebruikt.' 'Want', vult Kees aan, 'actief aandeelhouderschap is een belangrijke pijler in het beleid. En doordat er nu structureel gerapporteerd wordt over het ESG-beleid en de uitgebrachte stemmen heb je als deelnemer meer inzicht in hoe het verantwoord beleggingsbeleid wordt toegepast. De informatie hierover staat op de website van het fonds.'

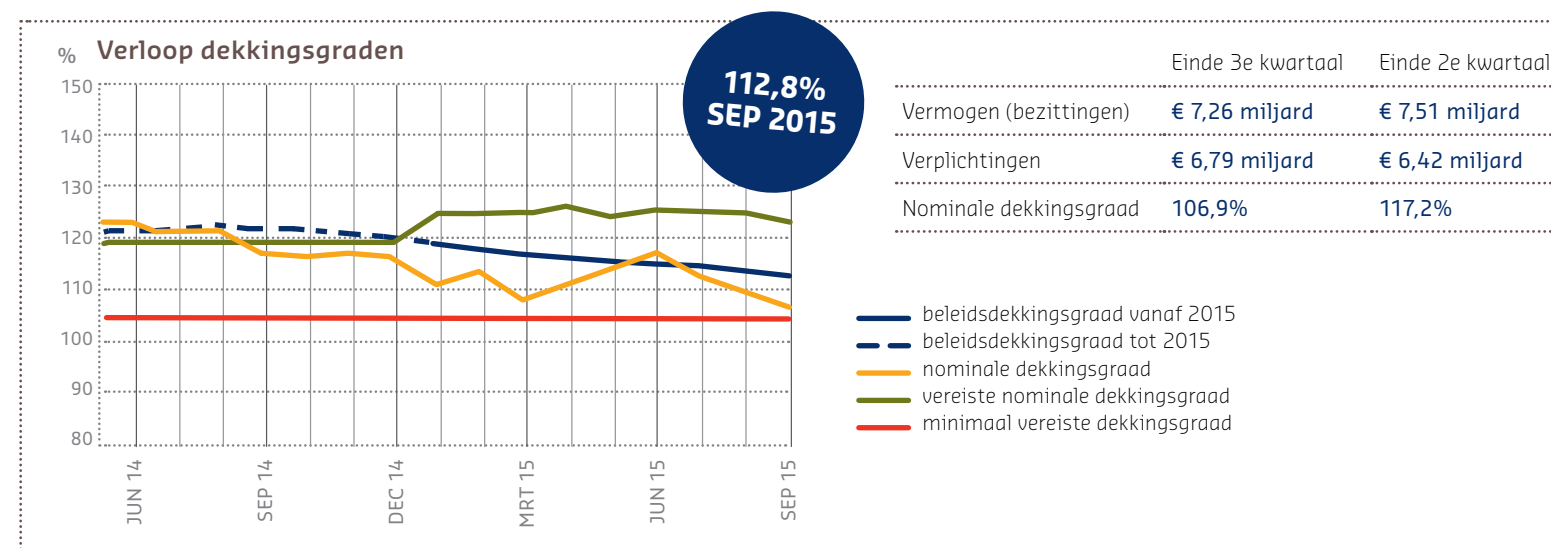
De gewoonste zaak van de wereld

Nicole: 'Ik vind verantwoord beleggen een boeiend onderwerp, omdat er zoveel verschillende interpretaties over de definitie bestaan. Op zich is maatschappelijk verantwoord zijn op gebied van beleggen of ondernemen niet iets waar iemand tegen kan zijn. Het is eigenlijk de gewoonste zaak van de wereld. De uitdaging is om de juiste invulling aan maatschappelijk verantwoord beleggen te geven zodat het goed aansluit bij de doelstellingen van het pensioenfonds.'

FINANCIËLE POSITIE VAN HET FOND

Resultaten van het derde kwartaal in het kort:

- De beleidsdekkingsgraad is gedaald van 115,2% naar 112,8%
- Het beleggingsrendement is -3,8% in het derde kwartaal
- Het belegd vermogen is gedaald van € 7,51 miljard naar € 7,26 miljard
- De waarde van de pensioenverplichtingen is gestegen van € 6,42 miljard tot € 6,79 miljard

Dekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad van het fonds bedraagt 112,8% per eind september 2015. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de maandelijkse nominale dekkingsgraden van de afgelopen twaalf maanden. Sinds 1 januari 2015 hanteren pensioenfondsen de beleidsdekkingsgraad. De maandelijkse nominale dekkingsgraad is het afgelopen kwartaal afgenomen met ruim 10 procentpunt naar 106,9%. De daling is het gevolg van tegenvallende beleggingsresultaten, de gedaalde rente en een aanpassing van de vaststelling van de UFR (de door DNB gehanteerde rentecurve). De tegenvallende beleggingsresultaten hadden tot gevolg dat het vermogen daalde met € 0,26 miljard. De gedaalde rente en de aanpassing van de UFR resulteerden in een stijging van de verplichtingen met € 0,37 miljard. Dit alles zorgde voor een daling van de nominale dekkingsgraad van 117,2% naar 106,9%. Het pensioenfonds verwacht op basis van de dekkingsgraadontwikkeling de pensioenen per 2016 niet te kunnen indexeren. Zie ook pagina 9.

Rendement

In het derde kwartaal van het jaar heeft het Algemeen Pensioenfonds KLM een rendement behaald van -3,8%. De enige categorie die een positief rendement behaalde was vastgoed, maar dit kon het verlies op aandelen en obligaties niet goed maken. Het totale fondsvermogen is het eind van het derde kwartaal afgenomen tot € 7,26 miljard.

Nieuw herstelplan

Het fonds heeft momenteel een reservetekort. De beleidsdekkingsgraad bedraagt aan het einde van het derde kwartaal 112,8%, terwijl de vereiste dekkingsgraad 123,5% is. Een nieuw herstelplan, waarin wordt aangegeven hoe het fonds weer uit dit reservetekort komt, is op 1 juli ingediend bij De Nederlandsche Bank. Het oude herstelplan is op grond van de wet vervallen. Veel pensioenfondsen in Nederland hebben, net als het Algemeen Pensioenfonds KLM, door het ingrijpen van de ECB en het nieuwe Financieel Toetsingskader (nFTK) te maken met een dalende dekkingsgraad en tekortsituaties. Dit is het gevolg van de stijging van de verplichtingen en een negatief rendement. Het nFTK leidt er onder meer toe dat pensioenfondsen hogere buffers moeten aanhouden en drukt daarmee fondsen sneller in een reservetekort. ●

Meer weten over de financiële positie van het fonds?

Op klmgrondfonds.nl vindt u de actuele dekkingsgraad en alle kwartaalberichten. Wilt u op de hoogte blijven van de financiële positie van uw pensioenfonds? Meld u dan aan voor NWSflits via klmgrondfonds.nl.

Waarom wijkt mijn datum indiensttreding af van mijn datum begin pensioenopbouw?
 Waarom ziet mijn bereikbaar pensioen er anders uit dan vorig jaar?
 Wat krijgen mijn nabestaanden als ik overlijdt?
 Krijg ik ook vakantiegeld bij mijn pensioen?
 Waarom staat het ploegdienstpensioen niet meer op het UPO?
 Waar zie ik het extra pensioen door waardeoverdracht op mijn UPO?
 Welk pensioen kan ik verwachten?
 Wat krijg ik aan pensioen als ik arbeidsongeschikt word?
 Mijn collega en ik hebben hetzelfde salaris, waarom is mijn pensioen anders?

HOE IS HET MET MIJN PENSIOEN?

Van 5 tot en met 9 oktober stond het pensioenfonds met een stand in de personeelskantines van hangaar 11 en hangaar 14. Het doel: uw vragen over het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) en overige pensioenvragen behandelen.

HET PENSIOENFONDS KOMT NAAR HANGAAR 14 EN 11 WEEK 41 OKTOBER 2015

HANGAAR 14 PERSONEELSKANTINE
 maandag 5 oktober 14.30-18.00 uur
 dinsdag 6 oktober 14.30-18.00 uur

HANGAAR 11 PERSONEELSKANTINE
 woensdag 7 oktober 14.30-18.00 uur
 donderdag 8 oktober 14.30-18.00 uur
 vrijdag 9 oktober 14.30-18.00 uur

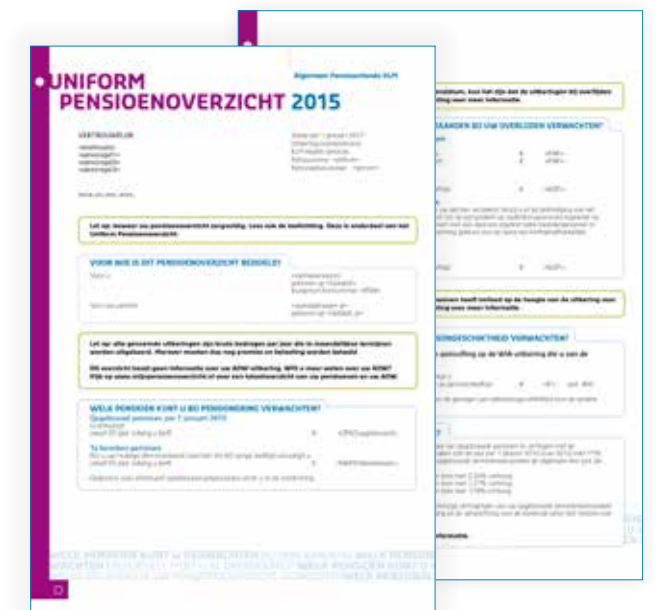
klmgrondfonds.nl

In juni verstuurde het pensioenfonds de UPO's naar iedereen die pensioen opbouwt. Hierop ziet u onder andere hoeveel pensioen u hebt opgebouwd en wat uw nabestaanden krijgen als u overlijdt. De ontvangst van het UPO is een jaarlijks terugkerend moment om even stil te staan bij uw pensioen. Het Algemeen Pensioenfonds KLM – dat er is voor iedereen die op de grond werkt bij KLM – vindt de verzending van het UPO een goede aanleiding om u op uw werkplek te informeren over het pensioen. In juli was het fonds nog aanwezig bij Cargo en nu dus in hangaar 11 en 14, zodat alle pensioenvragen persoonlijk gesteld konden worden aan medewerkers van het pensioenfonds.

Een goede voorbereiding is het halve werk

De pensioenstand werd bij beide hangaars goed bezocht. Elke dag kwamen er ongeveer 25 mensen langs om hun pensioenvragen te stellen, veelal gewaagd met een print van hun gegevens uit de pensioenplanner. Zij stelden vooral vragen over hun pensioenbedragen, deeltijdpensioen en de mogelijkheid om het pensioen te vervroegen.

Er waren ook veel vragen over het pensioen in relatie tot KLM. Heeft de (financiële) toekomst van KLM invloed op mijn pensioen? Het antwoord op deze vraag is dat uw opgebouwde pensioen van u is. De toekomstige situatie van KLM kan wel van invloed zijn op de pensioenregeling en daarmee u nog op te bouwen pensioen. Pensioen is immers een arbeidsvoorwaarde die u door uw werkgever wordt aangeboden. Hoeveel pensioen u hebt opgebouwd, ziet u op uw eigen UPO.

Hebt u een vraag over uw UPO?

Hebt u de stands gemist maar hebt u wel een vraag over uw UPO of een andere pensioenvraag? Dan kunt u contact opnemen met de afdeling Pensioenservice 020 426 62 10 of pensioenservice@klmgrondfonds.nl. Tip: op klmgrondfonds.nl/upo-dossier staat een aantal veelgestelde vragen over het UPO op een rijtje!

Bij de hangaars in oktober

Bij Cargo in juli

NIEUWE VERKIEZINGEN VAN HET PENSIOENFONDSBESTUUR

Kandidaatstelling voor actieve deelnemers en pensioengerechtigden

Op 31 december 2015 eindigt de bestuurstermijn voor zes bestuursleden van het huidige bestuur van Algemeen Pensioenfonds KLM. Dit betekent dat er per 1 januari 2016 een aantal bestuursvacatures ontstaan, waarvoor actieve deelnemers en pensioengerechtigden zich kandidaat kunnen stellen.

Vier bestuursvacatures

Eerder is besloten het aantal bestuurszetels terug te brengen van twaalf naar tien. Daardoor ontstaan er per 1 januari 2016 vier bestuursvacatures, namelijk:

- twee werkgeverszetels.
Kandidaten voor deze vacatures worden voorgedragen door KLM.
- één werknemerszetel.
Kandidaten voor deze vacature worden voorgedragen door de vakbonden. Ook kunt u zich als actieve deelnemer op individuele basis kandidaat stellen.
- één gepensioneerdzsetel.
Ook kandidaten voor deze vacature worden voorgedragen door de vakbonden en organisaties voor pensioengerechtigden. Ook kunt u zich als pensioengerechtigde deelnemer op individuele basis kandidaat stellen.

Als u zich op individuele basis kandidaat stelt dan is het belangrijk de volgende informatie goed door te nemen. Er geldt namelijk een aantal voorwaarden.

Wilt u zichzelf kandidaat stellen?

Stuur dan een brief met uw voordracht, rekening houdend met de profielschets, samen met uw CV, handtekeningen- en namenlijst vóór 20 november 2015 naar: Stichting Algemeen Pensioenfonds KLM
Ter attentie van de bestuurssecretaris, de heer J. Hoogendam
Postbus 123, 1180 AC Amstelveen

Contactgegevens bestuurssecretaris
E-mail: jacco.hoogendam@blueskygroup.nl
Telefoon: 020 - 426 62 25

Waar u rekening mee moet houden als u zich kandidaat stelt

Het bestuurslidmaatschap betreft een zware functie waaraan hoge eisen worden gesteld. Zo moet u voldoen aan de profielschets (te verkrijgen via onderstaande gegevens) en in staat zijn om vanaf de eerste dag als volwaardig bestuurslid te functioneren. Daarnaast dient uw voordracht gesteund te worden door minimaal 1% van het totaal aantal gepensioneerden of actieve deelnemers, afhankelijk van de vacature waarvoor u zich kandidaat stelt.

Kandidaten moeten aanvaardbaar zijn voor het bestuur voordat ze aan De Nederlandsche Bank (DNB) worden voorgesteld. Er volgt daarom vooraf een gesprek met afgevaardigden van het bestuur. Elk aankomend bestuurslid wordt bovendien streng getoetst door DNB.

Het bestuur streeft naar een diverse bestuurssamenstelling met een goede verhouding mannelijke en vrouwelijke bestuursleden en bestuursleden uit verschillende leeftijdscategorieën. ●

Samenstelling bestuur

Het bestuur van het pensioenfonds bestaat nu nog uit twaalf leden, plus een onafhankelijk voorzitter. Vanaf 2016 wordt het aantal bestuursleden teruggebracht van twaalf naar tien. Daarvan worden vijf bestuursleden benoemd namens en door werkgever KLM. De overige bestuursleden zijn drie afgevaardigden namens werknemers en twee namens de pensioengerechtigden. De per 1 januari 2016 aftredende bestuursleden kunnen weer kandidaat worden gesteld.

Wie zijn de bestuursleden?

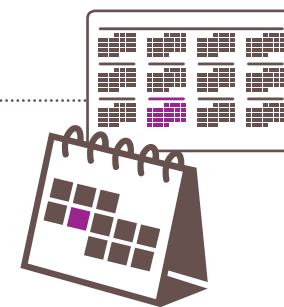
Huidige bestuursleden die aanblijven per 1 januari 2016:

- Eltjo Kok, onafhankelijk voorzitter
- Arend de Jong, vicevoorzitter namens werkgever
- Gerard Lagendaal, vicevoorzitter namens deelnemers en pensioengerechtigden
- Paul Jansen, lid namens werkgever
- Gerda van der Landen, lid namens werkgever
- Martijn Raaijmakers, lid namens werknemers
- Hans de Roos, lid namens werknemers

Aftredende bestuursleden per 1 januari 2016:

- Jan van den Brink, lid namens werknemers
- Hans de Bruijn, lid namens werknemers
- Henny Essenberg, lid namens pensioengerechtigden
- Rob Kies, lid namens werkgever
- Peter Schelvis, lid namens werkgever
- Maarten Stienen, lid namens werkgever

OP DE AGENDA VAN HET BESTUUR

2015 • JAN • FEB • MAA • APR • MEI • JUN • JUL • AUG • SEPT • **OKT • NOV • DEC**
• 01 • 02 • 03 • 04 • 05 • 06 • 07 • 08 • 09 • 10 • 11 • 12 • 13 • 14 • 15 • 16 • 17
• 18 • 19 • 20 • 21 • 22 • 23 • 24 • 25 • 26 • 27 • 28 • 29 • 30 • 31

Het bestuur van het Algemeen Pensioenfonds KLM heeft de komende tijd meerdere belangrijke zaken op de agenda.

Financiële markten

De ontwikkelingen op de financiële markten hebben geen positief effect op de financiële positie van het pensioenfonds. De rente is laag en de rendementen van de verschillende beleggingscategorieën zijn, met uitzondering van beursgenoteerd vastgoed, niet best. Het bestuur heeft dan ook alle aandacht voor de economische ontwikkelingen en het gevolg hiervan op van de dekingsgraad.

Implementatie netto pensioenregeling

Het bestuur ziet de komende weken toe op een goede implementatie van de nieuwe netto pensioenregeling, die voorziet in aanvullende pensioenopbouw voor inkomens hoger dan € 100.000,-. Dit vergt veel detailafstemming in nauwe samenwerking met de uitvoeringsorganisatie (zie pagina 2/3 voor meer informatie).

Vorbereiding herijking risicoprofiel

Op grond van de wet mogen pensioenfondsden het risicoprofiel van hun beleggingsbeleid eenmalig herzien. De voorbereiding hiervan vindt in commissieverband plaats. Meerdere mogelijkheden worden doorgerekend. In samenhang met dit onderwerp wordt ook gekeken of het bestuur zijn huidige beleid ten aanzien van het afdekken van het renterisico moet voortzetten of aanpassen. Het renterisico wordt nu voor ongeveer 50% afgedekt.

Uitvoering plan van aanpak beleggingsonderzoek

Enige tijd geleden heeft De Nederlandsche Bank (DNB) onderzoek gedaan naar het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. De bevindingen van DNB zijn omgezet in actiepunten. Hiervoor is een plan van aanpak gemaakt. Dit plan van aanpak heeft betrekking op onder meer de wijze waarop het risicomanagement is ingericht en het functioneren van de beleggingsadviescommissie. Het bestuur voert de regie over dit verbetertraject. Dit vergt de komende tijd veel aandacht.

Functioneren en werkwijze van het bestuur

Er komt steeds meer op het bestuur van het pensioenfonds af. Dit betekent dat het vervullen van een bestuursrol steeds meer tijd in beslag neemt. Binnen het bestuur wordt in commissieverband nagedacht over de wijze waarop het pensioenfonds bestuurd wordt. Het gaat hierbij niet alleen om de wijze van besturen, maar ook om de frequentie van bestuurs- en commissievergaderingen, de inrichting van bestuurscommissies en de manier waarop de uitvoeringsorganisatie wordt aangestuurd. Het bestuur zal de komende tijd de bevindingen uit de commissie bespreken.

Investment beliefs

Het bestuur is druk doende met het opstellen van investment beliefs, een set van principes die het bestuur hanteert bij de inrichting van het beleggingsbeleid. Hierbij komen meerdere aspecten aan de orde, zoals de overtuigingen rond actief of passief beleggen, diversificatie, duurzaam beleggen, risicomanagement en het niveau van kosten. Investment beliefs geven een kompas, een richting. Het zijn in feite de diepste overtuigingen die de basis vormen voor het beleggingsbeleid. U wordt via de communicatiekanalen van het fonds op de hoogte gehouden van de vorderingen rond de investment beliefs. ●

IN DE RUBRIEK 'DURF TE VRAGEN' GEVEN MEDEWERKERS VAN PENSIOENSERVICE ANTWOORD OP VRAGEN OVER ALLES WAT TE MAKEN HEEFT MET PENSIOEN.

Hebt u een vraag die u graag terugziet in Focus? Stuur dan een mail naar focus@klmgrondfonds.nl

Meer weten over de prestaties van het pensioenfonds?

Maandelijks publiceert het fonds de bijgewerkte dekkingsgraad op klmgrondfonds.nl. Eens per kwartaal vindt u daar ook de actuele cijfers en ontwikkelingen in ons Kwartaalbericht.

Volgens mij krijg ik een AOW-gat door de verhoging van de AOW-leeftijd. Hoe los ik dat op?

Vanaf 2016 gaat de AOW-leeftijd jaarlijks versneld in stappen omhoog. In 2018 komt de AOW-leeftijd uit op 66 jaar. En al in 2021 is de AOW-leeftijd 67 jaar. Bij de oude afspraken was dit nog in 2023.

In 2013 werd voor deelnemers die de verschuiving van de AOW-leeftijd niet zelf kunnen opvangen een wettelijke overbruggingsregeling geïntroduceerd. Ook kregen deelnemers die destijds al een hoog/laag-constructie voor hun pensioen hadden gekozen, opnieuw de mogelijkheid te kiezen voor een hoog/laag-constructie om hun pensioen meer aan te laten sluiten bij de nieuwe AOW-leeftijd.

De overbruggingsregeling wordt ook nu aangepast beschikbaar gesteld voor nieuwe AOW-gaten, die ontstaan door een versnelde verhoging van de AOW-leeftijd. Ook is wettelijk toegestaan dat deelnemers in bepaalde gevallen hun eerder gekozen hoog/laag-constructie kunnen aanpassen. Of dit ook voor het grondpersoneel van toepassing zal zijn, is een zaak waarover de arbeidsvoorwaardelijke partijen (KLM en de vakbonden) nog dienen te beslissen. Meer over de verhoging van de AOW-leeftijd leest u op de website van de SVB: www.svb.nl.

'De AOW-leeftijd komt in 2021 al uit op 67 jaar'

'Na een scheiding heeft uw ex-partner recht op een deel van uw pensioen, tenzij u samen andere afspraken maakt'

Ik ga scheiden, wat moet ik regelen voor mijn pensioen?

Na een scheiding heeft uw ex-partner recht op een deel van uw pensioen:

- Uw partner heeft wettelijk recht op de helft van het ouderdomspensioen dat u tijdens uw huwelijk of geregistreerd partnerschap opbouwde. Dit ouderdomspensioen wordt aan hem of haar uitgekeerd als u met pensioen gaat.
- Ook heeft uw ex-partner recht op een bijzonder nabestaandenpensioen, namelijk 70% van het ouderdomspensioen dat u opbouwde tot de scheidingsdatum.

Als u de verdeling van het pensioen binnen twee jaar na uw scheidingsdatum aan het pensioenfonds meldt, zorgt het pensioenfonds ervoor dat uw ex-partner zijn of haar gedeelte van het pensioen krijgt uitbetaald wanneer u met pensioen gaat.

In goed overleg kunnen u en uw ex-partner ook eigen afspraken maken over de verdeling van het pensioen. Zo kunt u ervoor kiezen het pensioen anders of helemaal niet te verdelen. Neem dit mee bij de bespreking van uw echtscheidingconvenant. Uitgebreide informatie vindt u op klmgrondfonds.nl/scheiding.

Hoe ziet mijn netto pensioenuitkering er volgend jaar uit?

Het pensioen dat op uw bankrekening wordt gestort, is een netto bedrag. De loonheffing en inkomensafhankelijke bijdrage zvw zijn er namelijk al afgehaald. De hoogte van de loonheffing wordt bepaald door de overheid.

Op de website van het pensioenfonds vindt u informatie over de veranderingen bij de Belastingdienst, zoals de inhouding van loonheffing en Zvw. Door veranderingen in de loonheffing en het premiepercentage van de Zvw, valt uw netto pensioenuitkering in januari anders uit dan in de maand december. Elk jaar berekent het pensioenfonds uw netto pensioenbedrag. Hierover ontvangt u in januari een pensioenspecificatie van ons. ●

WILT U UP TO DATE
INFORMATIE OVER UW
PENSIOEN? KIJK DAN OP
DE WEBSITE | MELD U AAN
VOOR NWSFLITS | VOLG
HET LAATSTE NIEUWS VIA
FACEBOOK EN TWITTER

klmgrondfonds.nl

 facebook.com/klmgrondfonds

 twitter.com/klmgrondfonds

COLOFON

Focus verschijnt driemaal per jaar en wordt verstuurd aan deelnemers en gepensioneerden van het Algemeen Pensioenfonds KLM.

Redactie Blue Sky Group B.V., Amstelveen

Redactieadres Redactie Focus, Postbus 123, 1180 AC Amstelveen **E** focus@klmgrondfonds.nl

Tekst Blue Sky Group B.V., Amstelveen

Art direction, ontwerp en opmaak FRISSEWIND in communicatie en design, Amsterdam

Fotografie Don Wijns, Amsterdam e.a.

Illustraties FRISSEWIND in communicatie en design, Amsterdam

Druk Drukkerij Aeroprint, Ouderkerk aan de Amstel

CONTACT

E pensioenservice@klmgrondfonds.nl

T (020) 426 62 10

f facebook.com/klmgrondfonds

t twitter.com/Klmgrondfonds

WWW.KLMGRONDFONDS.NL

Blue Sky Group